

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

สภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งนำไปสู่ยุคของความเจริญและย่อมทำให้เกิดปัญหาต่างๆ รวมถึงปัญหาสภาพทางจริยธรรมของคนเสื่อมโทรมลง สังคมไทยก็เป็นสังคมหนึ่งที่มีลักษณะน่าเป็นห่วงและควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข สาเหตุหนึ่งที่สำคัญอาจเป็นเพราะวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ละเลยในการปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นพลเมืองคืออย่างต่อเนื่อง รวมถึงเยาวชนยังคงอยู่ในสิ่งแวดล้อมของสังคมที่ช่วยใจให้กระทำความผิดได้ทุกโอกาส ขาดต้นแบบที่ดีและไม่เหมาะสมในการนำเสนอ ก็จะทำให้เด็กหรือแม้แต่ผู้ใหญ่ได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ได้เช่นกัน จึงเกิดการผลักดันให้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ง่าย ซึ่งไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของคนในสังคมนั้นๆ (ขวัญจิตต์ โกมุตแดง, 2539: 132) ประกอบทั้งการเรียนการสอนในโรงเรียนไม่มุ่งเน้นการปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติ นิสัยอันเป็นลักษณะสำคัญต่อพฤติกรรมทางจริยธรรม รวมถึงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์และการปฏิบัติคนเป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพให้กับเยาวชน เพื่อที่จะได้นำความรู้ความสามารถประกอบกับจิตใจที่ดีงามนำประเทศชาติสู่การพัฒนา (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540: 14) ซึ่งการพัฒนามนุษย์ให้ เป็นทั้งคนเก่งและคนดีเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและป้องกันปัญหาสังคมถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ถึงแม้ว่าประเทศชาติจะมีความเจริญก้าวหน้าเป็นโลกของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากเพียงใด แต่หากคนในประเทศไม่ได้รับการพัฒนาคุณภาพมีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว เทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูงสุดเพียงใดก็ไม่สามารถนำพาประเทศสู่ความสำเร็จได้ ซึ่งความสำเร็จในที่นี้หมายถึง คนในสังคมสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุขตามควรแก่อัตภาพ มีระเบียบวินัย รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวม หรือกล่าวได้ว่า การปฏิบัติคนเป็นพลเมืองดีสามารถนำพาประเทศไปสู่ความเจริญและมั่นคงอย่างยั่งยืนได้ (กรมวิชาการ, 2540: 3-5) ฉะนั้นการวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังแก่เยาวชนที่เป็นกำลังสำคัญของชาติเพื่อขจัดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพพลเมืองในประเทศที่จะเป็นผู้ดูแลชาติของตนและให้เกิดความก้าวหน้าต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าคนในสังคมเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพย่อมนำไปสู่การร่วมมือกันพัฒนาประเทศของคน รวมถึงการช่วยให้สังคมโลกสงบสุข จึงจะเห็นได้ว่าสังคมใดที่มีพลเมืองที่ไม่รับผิดชอบต่อประเทศขาดความเป็นพลเมืองดี ประเทศนั้นจะเกิดความวุ่นวาย ผู้คนไม่มีคุณธรรม เห็นแก่ตัว ซึ่งนำไปสู่ภาวะสงครามและเกิดความเคียดแค้นกับประชาชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจขาดเสถียรภาพทางการเมือง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมซึ่งทำให้ไม่มีบุคลากรที่มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศ สังคมจึงขาดโอกาสในการพัฒนาและกลายเป็นประเทศที่ล้าหลังในที่สุด (วาริ ธิระจิตร, 2534 : 5) คุณภาพของคนเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้น และการพัฒนาคุณภาพนั้นหมายถึงการพัฒนาให้คนมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม มีวินัยในตนเองและสังคม และรวมถึงรักษาเอกลักษณ์ควบคู่ไปกับการเลือกรับวัฒนธรรมต่างประเทศ ดังนั้นการเสริมสร้างลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีถูกต้องเหมาะสมแก่เยาวชน จึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาคน (วิเชียร เกตุสิงห์ และคณะ, 2541: 1) ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ที่เน้นในเรื่องของการพัฒนา “คน” เป็นสำคัญ และในการพัฒนาคนหรือมนุษย์นั้น เครื่องมือที่สำคัญที่สุดก็คือ “การศึกษา” (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539: 24 -25) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งให้ทุกคนมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ให้มีการพัฒนาการที่สมดุลทั้งปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคมทั้งในระดับความคิด ค่านิยมและพฤติกรรม พัฒนาการไทยให้มีคุณลักษณะที่มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี พัฒนาการไทยให้มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบต่อทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม เคารพกฎของสังคม ทำงานด้วยความอดทนมากกว่าการหวังผลสำเร็จด้วยวิธีลัดที่ขาดคุณภาพ ซึ่งให้คนยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่แต่ละคนนับถือ โดยแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 ได้ระบุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในอนาคตไว้ชัดเจน ซึ่งควรจะมีคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านประกอบกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539 : 62) ดังนี้

ด้านจิตใจและสังคม ได้แก่ มีวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน มีจริยธรรม มีคุณธรรม ความเป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ร่วมในกระบวนการพัฒนา ความเป็นไทย ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านสติปัญญา ได้แก่ คิดกว้าง คิดไกล ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักการประดิษฐ์ ค้นคว้า รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง

ด้านการประกอบอาชีพ ได้แก่ การมีทักษะ มีคุณธรรมและเจตคติต่อการประกอบ
 สัมมาชีพ และสามารถสร้างพัฒนาสัมมาชีพ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมฉบับปัจจุบัน
 ดังกล่าวนี มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของพลเมืองดีที่ได้ปรากฏในงานวิจัยนานาชาติ Citizenship
 Education Policy Study ค.ศ. 1977 ของทีมงานนักการศึกษา ๑ ประเทศ ซึ่งมีประเทศไทยร่วมอยู่ด้วย
 (วลัย พานิช, ผู้แปล, 2542 : 1) ได้กล่าวสรุปให้เห็นถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในศตวรรษที่ 21
 ควรจะมี 8 คุณลักษณะ มีดังนี้คือ

1. มีความสามารถในการมองปัญหาและหาแนวทางที่จะแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกสังคมโลก
2. มีความสามารถในการร่วมมือและช่วยกันทำงานกับผู้อื่นได้ และรู้จักรับผิดชอบต่อ
 บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม
3. มีความสามารถที่จะเข้าใจ ยอมรับ รู้จักคุณค่า และใจกว้างต่อวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง
4. มีสมรรถภาพในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ
5. มีความตั้งใจในการที่จะแก้ปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
6. มีความตั้งใจในการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิต และลักษณะนิสัยในการบริโภคส่วนบุคคล
 เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
7. เป็นผู้มีความรู้สึกไวเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนและต่อสู้เรื่องสิทธิมนุษยชน
8. มีความตั้งใจ และมีความสามารถในการมีส่วนร่วมในเรื่องการเมือง การปกครองทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ชาติ และนานาชาติ

คุณลักษณะเหล่านี้ จะเห็นได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลใน
 ประเทศ โดยเฉพาะกับเยาวชนไทยเพื่อยกระดับคุณภาพของคน ผู้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา
 ประเทศชาติ นอกจากนี้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษายังได้เน้นพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน กล่าวคือ
 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้ระบุเกี่ยวกับการพัฒนา
 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีไว้เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญส่วนหนึ่งของหลักสูตรว่า “การศึกษาที่มุ่ง
 เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้แก่
 สังคมตามบทบาท และหน้าที่ของคนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอัน
 มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” (กรมสามัญศึกษา, 2542: 1) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
 พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ก็กล่าวถึงจุดมุ่งหมายส่วนหนึ่งของหลักสูตรไว้ว่า
 “การศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และสามารถจะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาท

และหน้าที่ของคนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนพัฒนาเขาวนปัญญา มีความรู้ และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ร่วมพัฒนาสังคมด้วยแนวทางและวิธีการใหม่ๆ ยังรวมถึงบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม” (กรมสามัญศึกษา, 2542: 2) ดังนั้นความมุ่งหมายประการหนึ่งที่สำคัญของการจัดการศึกษาก็คือ ต้องการให้ผู้จบการศึกษาเป็นคนดีหรือเป็นพลเมืองดีของสังคม

จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจึงสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนของไทยมุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน สำหรับวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลายนั้นเป็นวิชาที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีให้กับผู้เรียน ที่ช่วยพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคม ทำให้เป็นพลเมืองที่รู้จักสิทธิหน้าที่ สร้างเจตคติที่ดี คิดและแก้ปัญหา เข้าใจโลกยิ่งขึ้น ซึ่งปลูกฝังทักษะสำคัญที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต (วันเพ็ญ วรรณโกมล, 2542:4) ดังที่ปรากฏจากการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันที่จะมุ่งเน้นให้พลเมืองดีของชาติมีทั้งความรู้และคุณธรรม จากการวิเคราะห์ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระของหลักสูตรมัธยมศึกษาในหมวดวิชาสังคมศึกษา ได้สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของความเป็นพลเมืองดีที่มุ่งส่งเสริมและปลูกฝังให้กับผู้เรียน มีคุณลักษณะในด้านต่างๆ (วลัย พานิช, 2542 : 226 -235) ต่อไปนี้

1. มีความเป็นพลเมืองดีด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะพื้นฐาน อาทิเช่น รู้และเข้าใจ และรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคม มีทักษะกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลในการตัดสินใจโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และธรรม แก้ปัญหาของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม
2. มีความเป็นพลเมืองดีด้านการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข อาทิเช่น การเข้าใจ รับผิดชอบในสิทธิของคนในระบอบประชาธิปไตย รู้ เข้าใจปัญหาต่างๆ และหาแนวทางแก้ไขในทางการเมืองการปกครอง ตระหนักในคุณค่าการใช้สิทธิเสรีภาพบนรากฐานแห่งกฎหมาย
3. มีความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม อาทิเช่น รักและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม รับผิดชอบต่อการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
4. มีความเป็นพลเมืองดีด้านเศรษฐกิจ อาทิเช่น รู้เข้าใจในพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ รู้เข้าใจปัญหาด้านเศรษฐกิจและหาแนวทางแก้ไขปัญหา

คั้งนั้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ และต้องมีการพัฒนาแก่เยาวชนอย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้จากการปฏิรูปการศึกษาที่ให้ความสำคัญของความเป็นพลเมืองดี ตามที่ปรากฏ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 และ 7 ระบุถึงความมุ่งหมายและหลักการ ในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ซึ่งเกี่ยวกับการเมืองการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จัก รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ กีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้จะต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 14)

จากความสำคัญของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี และจุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาที่เน้น เรื่องการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่วิชา สังคมศึกษามีส่วนรับผิดชอบมากที่สุด ตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แผนพัฒนาการศึกษา สังคมและวัฒนธรรมระยะที่ 8 และจากการวิเคราะห์หลักสูตรสังคมศึกษา สามารถสรุปคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในขอบเขตความรับผิดชอบของวิชาสังคมศึกษาที่ควร พัฒนาให้กับผู้เรียนได้ 4 ประเด็น คือ ด้านทักษะพื้นฐาน ด้านจิตใจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองและประชาธิปไตย

จากความสำคัญดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการที่จะพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้เกิดขึ้น ตรงตามเป้าหมายกับผู้เรียนนั้น ต้องให้ความสำคัญและสอดคล้องการส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพล เมืองดีในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งผลรายงานการวิจัยของการวิจัยทางการศึกษาในเรื่องความคิด เห็นของผู้สอนต่อความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้นพบว่า นักเรียนมีคุณสมบัติด้านการมีความตระหนักเกี่ยวกับการมีค่านิยมที่พึง ประสงค์ มีค่าเฉลี่ยในระดับน้อยที่สุด (อรุณศรี อนันตรชัยศิริ, 45) ซึ่งจากผลดังกล่าวจึงจะเห็นได้ว่า เป็นปัญหาประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยส่งเสริมและพัฒนาค่านิยมที่ดีให้กับผู้เรียนตามเป้าหมาย กิจกรรมการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝัง เสริมสร้างและพัฒนาบุคลิกภาพให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในชั้นเรียน กิจกรรมนอกหลักสูตร หรือกิจกรรมร่วมกับชุมชนซึ่งล้วนให้ประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งสิ้น เพราะกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีจะเป็นส่วนหนึ่งช่วยให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้และทักษะต่างๆซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมตามที่คาดหวังไว้ (วุฒิชัย ฉายวงศ์ศรีสุข, 2536: 2-3) ด้วยเหตุผลดังกล่าวจะเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนซึ่งเป็นแนวทางที่นำจะศึกษาเพื่อช่วยปรับทัศนคติ รวมถึงช่วยพัฒนาพฤติกรรมของเด็กไปสู่เป้าหมายของการศึกษาชาติที่วางไว้ ซึ่งการฝึกอบรมเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีจึงเป็นงานสำคัญยิ่งจำเป็นจะต้องช่วยกันทุกฝ่าย รวมถึงบุคลากรในสถานศึกษาคือครู ซึ่งมีหน้าที่สำคัญจะต้องส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (ศึกษาธิการ, 2542: 6) ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมิใช่เป็นลักษณะของการให้ได้รับสาระความรู้เพียงอย่างเดียว และผู้เรียนต้องได้รับการฝึกอบรมขัดเกลาทั้งด้านความคิด จิตใจ และปรับพฤติกรรมให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สังคมโลกต้องการด้วย (ทองแก้ว เจริญอักษร, 2534: 237) ดังนั้น ครูสังคมศึกษาเป็นบุคคลหนึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยจัดประสบการณ์ปลูกฝัง เจตคติที่ดีให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีโดยจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาและสอดคล้องความเป็นพลเมืองดีให้กับเด็ก ซึ่งในแต่ละกิจกรรมที่ผู้สอนได้จัดขึ้นนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนได้ประโยชน์และพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในแต่ละด้านแตกต่างกันออกไป เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆย่อมสามารถนำไปใช้และค้นพบวิธีการปฏิบัติตนต่อสังคมและผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ผลที่ได้จะสะท้อนที่ออกมาในตัวผู้เรียนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เกิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี (สุมน อมรวิวัฒน์, 2534 :195)

ดังนั้นการวิจัยนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนสังคมศึกษา และช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมประเทศ ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูสังคมศึกษาจึงตระหนักเห็นความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองดีมีคุณธรรมและความรู้พร้อมที่จะพัฒนาประเทศชาติและปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อประโยชน์ของสังคมต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษากิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีเพื่อนำเสนอในด้าน 1. ทักษะพื้นฐาน 2. จิตใจ 3. สังคมและวัฒนธรรม 4. การเมืองและประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา

คำสำคัญ (KEY WORDS)

กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา
การพัฒนาคุณลักษณะความของพลเมืองดี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร และผู้เชี่ยวชาญการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา
2. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี 4 ด้าน คือ ทักษะพื้นฐาน จิตใจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองและประชาธิปไตย ในประเด็น กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนเสริมหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับชุมชน

คำจำกัดความในการวิจัย

1. การพัฒนาคุณลักษณะความของพลเมืองดี หมายถึง กระบวนการในการเสริมสร้างพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยม และเจตคติที่พัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้ง 4 ด้าน มีดังนี้

1.1 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านทักษะพื้นฐาน หมายถึง การเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล สนใจในข่าวสารและกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

1.2 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านจิตใจ หมายถึง การเป็นผู้รู้จักรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ มีความสามารถทำงานร่วมมือกับผู้อื่นได้ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย ดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรมและจริยธรรม

1.3 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การเป็นผู้ธำรงรักษาศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ดำรงรักษาเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ รู้จักป้องกันและห่างไกลยาเสพติด

1.4 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านการเมืองและประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นผู้ที่สนใจและมีส่วนร่วมในการเมือง รู้และเข้าใจในสิทธิของคนในระบอบประชาธิปไตย รู้และเข้าใจกฎหมายต่างๆของบ้านเมือง ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ในทางการเมืองการปกครองและร่วมหาแนวทางแก้ไข

2. กิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีเพื่อนำเสนอ หมายถึง การนำเสนอแนวประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครูจัดให้ผู้เรียนในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้ง 4 ด้าน คือ ทักษะพื้นฐาน จิตใจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองและประชาธิปไตย ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมร่วมกับชุมชน